

TEMA 5: SEGONA REPÚBLICA

5.1. Introducció :

Aquesta època està dividida en etapes. La 1ª va ser el bienni reformador, que va ser una època de reformes. Al 1933 es van fer unes eleccions, que van guanyar les dretes (Gil Robles + Lerroux). Donaran pas al bienni conservador, quan intentaran frenar les reformes del bienni anterior amb la *POLÍTICA DE CONTRAREFORMA*. La diferència entre les dretes era la següent: la CEDA volia aturar les reformes per la via del decret, i Lerroux volia frenar-les respectant estrictament la constitució (de manera més legal). A les eleccions del 1936, adelantades pel CAS *ESTRAPERLO*, van guanyar les esquerres i van formar el Front Popular (centre esquerra i anarquistes). Tornaran a activar les reformes aturades de manera ràpida. Aquells que no volien les reformes, començaran a conspirar.

5.2. Caiguda de l'Almirall Aznar i proclamació de la República:

El 12/4/31 l'Almirall Aznar convoca unes eleccions municipals, que es convertiran en plebiscitàries. Serviran de consulta al poble per saber, sense preguntar directament, si el rei Alfons XIII tenia el suport del poble. *El mecanisme de consulta pot ser: referèndum o plebiscit. Podria haver fet eleccions generals legislatives.* Els resultats de les eleccions demostraven que el rei havia guanyat amb majoria a l'Espanya rural, a 41 de les 50 capitals de província espanyoles, però en aquelles zones predominava el caciquisme. El rei va adonar-se del fet que les eleccions havien estat manipulades pel caciquisme, ja que a les grans ciutats no el donaven suport. Alfons XIII, en vista que havia perdut les eleccions, va marxar a l'exili. Des del port de Cartagena, va agafar un vaixell de la Marina espanyola fins a Itàlia, i mai més tornarà.

Van trigar dos dies en proclamar la República, a causa de l'escrutini. El dia 14/4, pel matí 1º es va proclamar a Eibar, País Basc, i després, de forma pacífica i multitudinària, a Sevilla, València, Oviedo,... A Barcelona, L. Companys proclama la República, des de l'Ajuntament de Barcelona (plaça St. Jaume). Proclamarà el mateix que s'havia declarat a altres zones d'Espanya: **República ESPANYOLA**. Unes hores després, F. Macià proclama la República Catalana, l'Estat Català, dins la Federació de Repúbliques Ibèriques. Això suposava trencar amb el Pacte de San Sebastián, en el qual aclaraven lluitar contra la monarquia i aconseguir l'estatut d'autonomia. A Madrid, els firmants del pacte, van formar un Govern Provisional de la República. És provisional ja que no està escollit pel poble. Estava presidit per Niceto Alcalá Zamora. El G.Provisional farà unes eleccions generals constituents, ja que venen d'una època de règim dictatorial, i volen democràcia.

5.3. Obra constituent de la República

Enmig de l'eufòria popular, es van constituir el primer govern republicà, provisional del 14/4 al 28/6 del 1931. Era un govern de concentració presidit per Alcalá Zamora, que va aplegar totes les forces antimonàrquiques. Van prendre una sèrie de mesures:

- **excèrcit:** l'exèrcit proper s'identificava amb la monarquia, i no acceptarien una proclamació de la República (protagonisme militar). El GP es va preocupar per la possible reacció de l'exèrcit i va donar-lis una sortida digna: tots aquells que no volguessin participar de la República, estarien en situació de reserva (jubilació).
- **pagesos:** es van trobar amb el problema agrari. Faran la reforma agrària. Molts pagesos van veure la república com una oportunitat per què se'ls lliuressin terres. Es va impedir que se'ls expulsés de terres que no podien pagar.
- **crisi econòmica:** després del crack del 29, va començar l'època coneguda com la Gran Depressió. La república es va afrontar a una greu crisi econòmica amb devaluació de la moneda, la peseta. Tota la producció era més barata i, com a mesura per potenciar les exportacions, les empreses hauran de produir més per evitar l'atur.
- A més, es van trobar amb què **F. Macià** havia proclamat l'Estat Català, cosa que va fer trencar el Pacte de San Sebastià. El GP va enviar a tres ministres a Barcelona (que haurien d'haver viatjat en tren, i ho van fer en avió, ja que era de gran urgència solucionar el problema) amb

l'objectiu què Macià acceptés el que s'havia pactat: estatut d'autonomia. No serà una feina fàcil, però ho aconseguiran.

- **església**: estava molt vinculada a la monarquia, però públicament no es va posicionar ni a favor ni en contra de la República, ja que no es posaven d'acord. La màxima autoritat eclesiàstica de Toledo i representant de l'església espanyola, el Cardenal Segura, va escriure una carta on elogiava al rei i carregava en contra de la República espanyola. Conseqüència: el van destituir i el van fer fora del país. Aquest fet va obrir la caixa dels trons, ja que va provocar una nova onada d'anticlericalisme per l'estat espanyol (a Catalunya no); es van cremar 107 edificis religiosos (l'última havia sigut al 1909 a Barcelona, setmana tràgica). Molts catòlics van veure la proclamació de la república com un moviment contrari a l'església. El 28 de juny del 31 es van fer eleccions a Corts Constituents (ja que es provenia d'una època de dictadura), de gran participació deguda a l'anterior repressió del vot amb la dictadura, de sufragi universal masculí i sense incidents greus. La gent demanava un gran canvi, perquè no volien la mateixa situació de la dictadura. Les noves corts van ser d'esquerres, que es va obtenir 250 diputats i es anomenar conjunció republicanosocialista (Acció Republicana, PSOE, Partido Republicano Radical-Socialista, ERC de Macià,...). Els partits de centre van obtenir 100 diputats (PRR, Lerroux; Derecha Liberal Republicana) i els de dreta 80 (Acción Nacional -> Acción Popular). Destaquen els nacionalismes: 30 escons per ERC i 14 per als basconavarresos. Les Corts van nomenar una comissió que va redactar un projecte de Constitució, aprovat el desembre del 31.

5.3.1. La Constitució del 1931

Es pot dir que el govern provisional acabaria al juny del 31, amb les eleccions constituents o al desembre del 31, amb l'aprovació de la Constitució. El govern provisional es pot incloure al bienni d'esquerres, com una 1ra fase del bienni.

- I. Aprovada al desembre del 1931.
- II. Avançada per al seu temps, de caràcter democràtic i progressista.
- III. Inspirada en: Constitució de Weimar, austríaca, mexicana,...
- IV. Àmplia declaració de drets i llibertats:
 - A. igualtat davant la llei
 - B. dret de reunió i associació
 - C. sufragi universal dels majors del 23 anys
 - D. laïcitat de l'estat
 - E. reconeixement del matrimoni civil i del divorci
- V. Poder legislatiu. Residia en les Corts, monocamerals.
- VI. Poder executiu. Residia en el govern format per Consell de Ministres i el cap de govern, així com en el President de la República, cap de l'Estat i representant institucional. El President de la República era elegit per les Corts, que el podien destituir per iniciativa de 2/5 parts de la cambra.
- VII. El poder judicial es confiava als jutges, independents.
- VIII. L'Estat quedava configurat com a "integral", però això no era incompatible amb les autonomies, donant-se, per tant, la possibilitat de constituir governs autònoms a aquelles regions que ho demanessin.
- IX. Existia el Tribunal de Garanties constitucionals.
- X. Existia la Diputació permanent.
- XI. La propietat quedava afectada per la "posibilidad de expropiación forzosa por causa de utilidad social".
- XII. Els articles 3, 26 i 27 prohibien l'exercici de l'ensenyament a les ordres religioses i dissolien, sense anomenar-la, la Companyia de Jesús ("quedan disueltas aquellas órdenes religiosas que estatutariamente impongan, además de los votos canónigos, otro especial de obediencia a autoridad distinta de la legítima del estado").

5.4. El bienni d'esquerres/ reformador

Les Corts van nomenar president de la República a **Niceto Alcalá Zamora**. El president va presentar a les Corts el 15 de desembre la composició del primer govern d'esquerres: el president del govern seria Manuel Azaña (fins al 33), que també era ministre de guerra. Hi havia:

- Republicans -> Giral ____ Acció Republicana
- Socialistes -> Largo Caballero i Indalecio Prieto ____ PSOE

- Regionalistes -> Casares Quiroga ____ ORGA (org. republicana gallega autònoma)

Van impulsar una sèrie de reformes per consolidar la república, democratitzar i modernitzar la societat espanyola.

REFORMA AGRÀRIA

En **sentit estricte** suposa un canvi en la estructura de la propietat de la terra. En sentit tècnic, suposava la mecanització del camp, que les àrees de secà passessin a ser de regadiu i concentració parcel·laria (tots els pagesos es posen d'acord per organitzar-se els terrenys en una nova disposició amb les parcel·les pròpies juntes). La reforma agrària de la república serà de sentit estricte: es distribuïran les terres, i es donaran parcel·les a aquells pagesos que no en tenien. Va crear una forta reacció dels propietaris de les terres.

La reforma agrària era **essencial**, ja que Espanya era agrària. Serà un dels problemes més greus de la República.

Objectius:

- posar fi al latifundisme (gran extensió de terra propietat). El problema serà el límit, i durant la república es va establir que seria tota aquella extensió igual o superior a 250 Ha o 100 Ha (depenent el criteri). Trobem els latifundis al sud: Andalusia, Extremadura, Castella la Nova (la manxa); al sud perquè la reconquesta es va pagar amb terres. Al nord, predominava el minifundi; Galícia i Astúries. El latifundi tenia un rendiment molt baix, ja que eren terres treballades per sota de les seves possibilitats.
- Millorar les condicions de vida dels pagesos. De la població activa que hi havia a Espanya, 8'5 milions de persones, la meitat era del sector primari. D'aquesta meitat, 2 milions eren jornaleros = treballaven a canvi d'un sou i s'havien de desplaçar de zones segons l'època de collita. Altres 750.000 persones eren arrendataris i parcers. Els arrendataris: treballen la terra d'un propietari, li paga una quantitat establerta de diners, però no menjar, per utilitzar la terra. Si la collita és bona podrà pagar les terres, i si la collita no és bona, no podrà pagar i suposarà un greu problema. En canvi, els parcers o pagesos, tenien el contracte de parceria, que consistia en què el pagès pagava al propietari de manera proporcional a la seva collita, i pagava amb collita pròpia.

Procés:

- El GP de la República (Alcalá Zamora: abril-juny/desembre del 31) es va comprometre a començar la reforma agrària d'immediat.
- Crearan la **Comissió Tècnica Agrària** per conèixer la realitat de les terres: on són els latifundis?, qui són els propietaris?, estaven ben treballades les terres?. Preparen un inventari basant-se en tota la informació recollida i s'encarregaran de la legislació. Estava formada per 29 tècnics que no eren especialistes de les qüestions agràries (economistes, juristes, enginyers,...). Els resultats del treball tenien carències, que serà una de les explicacions de la lentitud de l'aplicació de la reforma i del seu fracàs. La Comissió volia que la reforma agrària es fes per la **via del decret** (de forma ràpida i no tan legal com per la via de les Corts)
- El març del 39, Marcel·lí Domingo (ministre d'agricultura), va presentar el projecte a les Corts (aprovades al desembre, per tant ja podien aprovar lleis) per a la seva aprovació. La discussió es fa paral·lelament amb altres reformes (tema complicat i hi havien moltes opinions enfrontades per ser contràries), i va ser lenta, fins que el 10 d'agost del 32, Sanjurjo intenta fer un cop d'estat. S'accelerará el procés de discussió i s'aprovarà ràpid; els diputats saven que no tenien molt temps, ja que el fracàs del cop d'estat havia estat un avís del que podia passar. Sanjurjo anirà a l'exili, a Lisboa, des d'on començarà a conspirar.
- El 15 de setembre del 32, s'aprova la llei de reforma agrària = Llei de bases (23 bases). La llei declarava expropiables:
 - Les senyories jurisdiccionals (=feus, terres de la noblesa, origen en e.mitjana)
 - Les terres deficientment conreades o no conreades (per sota de les possibilitats)
 - Les terres susceptibles de ser transformades en regadiu.